

NUSLĖPTOJI SENOVĖS
ŽEMAITIJOS
ISTORIJA

BENEDIKTAS JANKAUSKAS

obuolys.

BENEDIKTAS JANKAUSKAS

NUSLĖPTOJI SENOVĖS
ŽEMAITIJOS
ISTORIJA

Tam,
kuris yra vertas turėti tėvynę,
istorija visados įdomi

Teodoras Narbutas

Turinys

Atsiliepiamas apie B. Jankausko knygą, Kostas Pivorius	13
Daugėja Lietuvos istorijos žinių, Aniceta Bagužienė	15
Pratarmė	17
Žvilgsnis į geologinę Žemės praeitį	21
Geologinės laiko skalės	21
Paviršiaus kaita	24
Klimatas ir augalija	27
Žmonių tankumas Europoje prieš ledynmetį	28
Seniausi mūsų istorijos pėdsakai	30
Mūsų protėviai aisčiai ir jų verslai	32
Gardanija – Gardarikės dalis	34
Pagal Rosė – slavų Rusijos pavadinimas	37
Skandinavų agresija	40
Riurikaičiai – slavų vedliai	46
Zėburgo ir Apuolės užvaldymas	47
Krikščionybės daigai Kurše ir Lietuvoje	49
Daugonis – lenkų genčių vienytojas	51
Vulfstano žinios apie Aistiją	53
Aisčių migracijos; ankstyvieji sugrįžėliai	54
Vėlesnieji sugrįžėliai, arba legendos virsmas istorine tiesa	59
Palemonaičiai-Dausprungačiai – trečioji sugrįžėlių banga	60
Atvykėlių priėmimas ir jų vaidmuo	60
Dausprungačiai – antroji dinastija	62
Palemonaičiai – pirmoji dinastija	77
Chronologiniai suklaidimai	91

Liutauraičiai-Gediminaičiai	96
Liutauraičių-Gediminaičių dinastijos kilmė	96
Legenda apie Liutauraičių-Gediminaičių kilmę	103
Dingusieji karaliai Montvilas II ir Živinbudas III	106
Karalius Ringaudas – aisčių genčių vienytojas	107
Pirmasis mongolų sutramdymas	108
Ringaudas kovos su kalavijuočiais, kryžiuočiais ir rusais	110
Ringaudas ir antroji mongolų-totorių invazija	117
Karaliai Erdvilas II ir Erdvilas III	119
Dvivaldystė: Erdvilas ir Mindaugas	124
Karalius Mindaugas – „imperatorius“	128
Kilmė	128
Mindaugo tapsmas valdovu	128
Pateisinimas dėl valdžios užgrobimo	130
Savivalės laikai, 1242–1248 metai	131
Vidaus karas, 1249–1254 metai	132
Mūšiai su totoriais, 1249–1250 metai	136
Nemuno žiočių netektis	137
Mindaugo krikštas ir karūnacija	137
Mindaugo niekšybės ir jų suvokimas	139
Nesutarimai su žemaičiais	140
Mindaugas – nei kūrėjas, nei vienytojas	144
Mindaugo mirtis	145
Karvedys ir karalius Trainaitis	149
Vaišvilkas ir Švarnas – rusinimo grėsmė	155
Traidenis – prakilnūs karalius	161
Kilmės klausimas	161
Traidenis – karvedys	162
Traidenis – aisčių tikybos saugotojas	163
Traidenio žūtis ir kova dėl sosto	164

Karalius Daumantas – Dausprungaičių dinastijos tęsėjas	167
Karalius Butigeidis	169
Karalius Liutauras	171
Karalius Vytenis	173
Karalius Gediminas	178
Gediminas – Vytenio sūnus	178
Gedimino kilmės vieta ir jo vardo pilys	179
Gedimino šeima	182
Gedimino valdymo pradžia	184
Gediminas – Žemaitijos vaduotojas	185
Tikslinė taika su kryžiuočiais	187
Gedimino žygiai prieš rusus	188
Taikos metų darbai	190
Neramumai taikos sutarties metu	191
Gedimino veiksmai Lietuvos blokada nutraukti	193
Gedimino siekiai, 1322–1327 metai	197
Kryžiuočių provokacijos prieš Gediminą	200
Nesutarimai dėl Lietuvos krikšto ir izoliacijos	201
Gedimino santykiai su Lenkija ir Mazovija	203
Gediminas ir popiežiaus-imperatoriaus santykiai	204
Atnaujinti kryžiuočių puolimai	205
Naujas kryžiaus karas prieš Lietuvą	205
Gediminas – vėl Rusijoje	207
Nauji susidūrimai su kryžiuočiais. Pilėnų šturmas	208
Didysis kryžiaus žygis – žygio parodija	213
Melaginga V. Marburgiečio žinia apie Gedimino žūtį	214
Imperatoriaus dovana kryžiuočiams	214
Totorių bandymas patiems pasiimti dovaną	215
Karaliaus Gedimino mirties aplinkybės	215
Gedimino vertinimas	216

Karalius Jaunutis – klausimų virtinė	221
Karalius Algirdas Gediminaitis	224
Algirdo šeima	225
Nesantaika su broliu Narimantu ir pastarojo žūtis	227
Algirdo būdo savybės	228
Algirdo politinė programa; jos vykdymo pradžia	229
Konfliktas su Maskva	230
Smolensko pajungimas	231
Kijevo užvaldymas	231
Algirdo ir Kęstučio žygiai prieš Maskvą	232
Karaliaus Algirdo mirtis	233
Karalius Kęstutis Gediminaitis	235
Vaikystė ir jaunystė	236
Kęstutis – šeimos tėvas	240
Kęstutis – karžygys-riteris	242
Kęstučio ir Algirdo vienybė	243
Kęstutis priešų nelaisvėje	246
Kauno pilies praradimas	252
Kęstučio veikla Algirdui mirus	254
Kęstutis – Lietuvos karalius	260
Jogailos sąmokslas prieš Kęstutį ir perversmas	261
Kęstučio įkalinimas ir žūtis	264
Įsimintini Kęstučio bruožai	267
Karalius Jogaila Algirdaitis	269
Jogaila; jo žmonos ir vaikai	270
Jogaila mirus tėvui	275
Jogaila politikos kūryje	277
Antras Andriaus Algirdaičio maištas prieš Jogailą	282
Pirmieji karaliaus Jogailos veiksmai Lietuvoje	283
Jogailos veiksmai Vytautui pabėgus pas kryžiuočius	286
Jogaila LDK valdovų šešėlyje	287

Didysis kunigaikštis Vytautas Kęstutaitis	288
Vytautas – Kęstučio ir Birutės sūnus; vaikystė ir jaunystė	288
Vytauto žmonos	289
Vytauto vaikai	291
Vytauto paveldėtos žemės	292
Pusbrolių Vytauto ir Jogailos draugystė ir priešprieša	293
Vytauto rengtas perversmas	298
Nauja Vytauto sutartis su Vokiečių ordinu	299
Kryžiuočių ir Vytauto žygiai į Lietuvą	300
Vytauto <i>Memorialas</i>	302
Vytauto galios augimas	303
Prievartinis Jogailos susitaikymas ir Vytauto iškilimas	304
Vytauto veikla (1392–1398) gavus valdžią Lietuvoje	305
Kryžiuočių antpuolių atrėmimas	307
Vytauto santykiai su Lenkija	308
Naujos Vytauto sutartys su Ordinu	310
Vytauto santykiai su totoriais ir nuopuolis prie Vorsklos	311
Vytauto planų kaita po Vorsklos mūšio	315
Vytauto kivirčiai su Maskvos kunigaikščiu Vasilijumi I	316
Nauji Vytauto užmojai prieš kryžiuočius	318
Vytauto manipuliacijos Žemaičių kraštu	321
Vytauto ir Jogailos pasiruošimas 1410 metų karui	322
Pusbrolių kariuomenių telkimas prieš Žalgirio mūšį	324
Vytautas – tikrasis Žalgirio mūšio vadas	326
Mūšis laimėtas – karas tęsiamas	333
Vytauto veikla etninėje Lietuvoje po Žalgirio mūšio	334
Vytautas – protėvių siekio tęsėjas	342
Vytauto karūnacijos klausimas	347
Vytauto Didžiojo mirtis	360
Vytautas Didysis; jo ryšiai tarp Rytų ir Vakarų	360

Didysis kunigaikštis Švitrigaila Algirdaitis	365
Švitrigailos santykiai su Jogaila ir pusbroliu Vytautu	365
Švitrigaila – Lietuvos didysis kunigaikštis	387
Švitrigailos politinė linija	368
Lenkų karas prieš Švitrigailos valdomą Lietuvą	369
Nesutarimai; sąmokslas prieš Švitrigailą	370
Lietuvos skilimas dėl Švitrigailos nušalinimo	371
Didysis kunigaikštis Žygimantas Kęstutaitis	374
Žygimanto kelias link Lietuvos valdovo posto	375
Žygimanto karas su Švitrigaila	376
Pabaisko (Ukmergės, Žirnųjų) mūšis	379
Žygimanto siekis atsipalaiduoti nuo Lenkijos	384
Žygimanto nesutarimai su Lietuvos ponais	384
Sąmokslas prieš Žygimantą Kęstutaitį	386
Žygimanto Kęstutaičio žūtis	387
Kazimiero Jogailaičio privilegija žemaičiams	389
Mykolo Žygimantaičio likimas	390
Panaudotos literatūros sąrašas	393

Aisčių senojo tikėjimo šventvietė, Jūkainiai, 2018 m.

Atsiliepinimas apie B. Jankausko knygą „Nuslėptoji senovės Žemaitijos istorija“

Iš anksto noriu prisipažinti: nesu šios srities specialistas, todėl visų skaitytojų prašyčiau šiek tiek atlaidžiau vertinti mano padrikas mintis. Ačiū!

Pirmiausia norėčiau pasidžiaugti Benedikto Jankausko nauju, kruopščiu darbu. Gal ir ne su visais šio autoriaus teiginiais knygos skaitytojai sutiks, jam pritars, bet, mano galva, čia galima rasti ir daug dar niekur nemintų, neskaitytų, primirštų faktų ar teiginių iš Lietuvos ir Žemaitijos istorijos. O Žemaitija, jos istorijos aktualijos B. Jankauskui gal labiau rūpi ir dėl to, kad jis pats žemaitis, iš tų kraštų kilęs. Ir dar vertėtų pasidžiaugti, kad leidinio autorius naudoja daug įvairiausių šaltinių, cituoja skirtingų laikotarpių istorikų nuomones, faktus, juos vykusiai sugretindamas ir apibendrindamas, kai kur tiesiog priešpastatydamas nevienodus to paties fakto ar reiškinio vertinimus. Nepabūgo jis naudotis ir tarybinių (sovietinių) laikų knygomis ar cituoti anų metų autorius. Bet juk viskas paremta tiksliais citatomis iš istorinių knygų, laiškų ar tuo metu gyvenusių neeilinių žmonių įspūdžių. Manau, čia reikėjo nemažai kantrybės, kruopštumo ir išmonės. Žinoma, neįprasta ir pati dėstymo, knygos sudarymo forma, gal todėl ją malonu, patrauklu skaityti, vartyti jos puslapius, susipažinti su vis naujais mūsų valstybės buvusiais vadovais – kunigaikščiais, karaliais, karvedžiais bei kitais žinomais, o kartais ir primirštais žmonėmis. Tik šiek tiek apmaudu, kad ne visi šių piliečių poelgiai, sprendimai buvo teisingi ar pateisintini, akivaizdžiai prasilenkdami tiek su moralės normomis, tiek ir su tų laikų (senovės) valstybės bei skirtingų šalių įstatymais.

Knygos pradžioje gal pasakojimas apie geologinę žemės praeitį iš labai toli pradėtas, gal vertėjo apsiriboti tik mūsų amžiais, t. y. nuo Kristaus. Juk mums šiandien net sunku įsivaizduoti ir vertinti tuos laikus, kai beveik visą šių dienų Lietuvą buvo užkloję storiausi ledynai, o mums žinomos upės

tekėjo visai į kitą pusę negu dabar... Sunku patikėti, bet faktai liudija, kad ir mūsų kaimynai senovės laikais buvę kitokie: ir agresyvūs, ir gudriai nesąžiningi, ir norį kuo daugiau mūsų žemių užgrobti, mūsų, lietuvių ir žemaičių, turtų užvaldyti. Juk istoriniai faktai aiškiai byloja, kad ir lenkai, ir vokiečiai, ir rusai bei totoriai-mongolai ar kitų tautų atstovai visokiomis gudrybėmis bei apgavystėmis stengėsi visaip išnaudoti, skriausti, naikinti mūsų šalį. Todėl Lietuvos didžiavyriams Mindaugui, Vytautui, Gediminui, Jogailai bei kitiems valdovams teko griebtis diplomatijos, gudrumo stiprinant ir plečiant mūsų šalį, rūpinantis jos ekonomika ir galia, išsaugant autoritetą Europoje. Ir visa tai paremta faktais, sugretinimais, palyginimais – gal dėl to knygoje tiek daug pavardžių, vardų, datų, vietovių ar tuometinių šalių pavadinimų. Kartais tai trukdo ir teisingai orientuotis, tinkamai viską apibendrinti. Tada jau turi grįžti atgal ir detaliau viską nagrinėti bei aiškintis. Žinoma, tai sunkina ir patį skaitymą. Todėl čia ir prasideda istorijos studijavimas. Tą daryti ir skatina šis leidinys, gal to siekia ir šios knygos autorius. Juk, anot B. Jankausko, istorija yra tikslusis mokslas, beveik prilygstantis matematikai.

Kai kurie faktai gal ir žinomi, daug sykių girdėti, skaityti, aptarti ar nagrinėti, pavyzdžiui, tragiška Pilėnų istorija. Tačiau čia ji pateikta kitaip, palyginant dviejų autorių pasakojimus. Todėl šios pilies gynėjų didvyriškumas, pasiaukojimas tampa jau legenda, gal labai liūdna, tragiškai pasibaigusia pasaka.

Baigti šias menkas pastabėles norėčiau linksmesne gaida, gal šiek tiek su šypsena. T. Narbutas tvirtina, kad Gediminas turėjo tris žmonas. Tiek pat jų turėjęs Vytenis bei Vytautas. Gal ir mūsųose nuo tų laikų šiandien gaji mada daug sykių ženytis. Viskas pateisinama – juk net mūsų neeiliniai protėviai taip darė...

„Rašoma ir apie 7 ar 8 Gedimino sūnus ir 6 ar 7 dukras“ (citata iš knygos). Matyt, tokių gausių šeimų iš didžiojo kunigaikščio galėtų pasimokyti ir mūsų jauni tėveliai ar mamytės, šiandien auginantys vos po vieną ar du vaikučius arba jų visai nenorintys. Taigi, jei pasektume Gedimino pavyzdžiu, tada ir M. Mikutavičius vėl pilnu balsu galėtų užtraukti „Mūsų trys milijonai“...

Daugėja Lietuvos istorijos žinių

Dabar žinių apie Lietuvos istoriją yra ganėtinai daug. Vis objektyvesnių ir tikslesnių, atsisakome sovietinio požiūrio į istoriją aiškinant ją iš marksistinio požiūrio. Mane žavi šioje knygoje istorinių dokumentų gausa ypač apie senovės Žemaitiją ir Lietuvą.

Knyga skirta plačiam skaitytojų ratui, ne mokslininkams, kadangi autorius surinko medžiagą, kurią sunku pavadinti moksline; ištraukos iš knygų, legendų ir mitų. Viskas perteikiama lengvu stiliumi ir be didelių išvadų, paliekant pačiam skaitytojui pasidaryti savo išvadas apie tuos dokumentus ir ištraukas.

Anksčiau apie Žemaitijos ir Lietuvos istoriją buvo stengiamasi nutylėti, remiantis tuo, jog apie šį laikotarpį nėra jokių rašytinių šaltinių. Apie Žemaitiją žinoma tik iš vikingų užpuldinėjimų, kur rašoma apie užpuolimus prie Apuolės. Apie žemaičius yra rašytinių šaltinių iš kryžiuočių ir kalavijuočių užpuolimų, kur ir yra aprašomi žygiai į Žemaitiją. Šie atsiliepimai, žinoma, yra ir tendencingi, ir priešiški, juk rašoma apie priešus pagonis, kuriuos reikia naikinti. Todėl labai gerbiu autorių, kad jis nešališkai trumpai reiškia savo nuomonę ir išvadas apie tuos dokumentus.

Negaliu nesižavėti autoriaus kruopštumu sudarant Žemaitijos ir Lietuvos valdovų genealoginius medžius. Ar ištis yra teisingi jo samprotavimai apie Žemaitijos senovės valdovus, lieka pačiam skaitytojui spręsti.

Autorius sugebėjo atskleisti žemaičių tvirtybę kovoje su kryžiuočiais ir kalavijuočiais. Juk mūsų protėviai nepasidavė priešams net tada, kai Lietuvos valdovai ne kartą juos perleisdavo Kryžiuočių ordinui. Skaitant knygą, stebina tai, jog kryžiuočiai ir kalavijuočiai prisigrobdavo tiek turto ir tiek išvadydavo žmoniją nelaisvę; iš kur žemaičiai sugebėdavo vėl atkurti savo gyvenimą? Žemaičiai ir vėl statė pilis, įtvirtinimus, kūrė šeimas ir gyveno savo gyvenimą.

Knyga daro gerą įspūdį jau vien tuo, kad, skaitydamas apie valdovus ir jų šeimas, supranti, kokios stiprios lietuvių tradicijos. Vaikams yra duodami senelių vardai ir šita tradicija išliko iki pat šių dienų.

Reikia autoriui padėkoti už tai, kad, atskleisdamas mūsų karalių veiklą dovanojant Žemaitiją priešams, jis parodė ir žemaičių iš vėlesnių valdovų išsireikalautą teisę paskelbti Žemaitijos seniūniją kaip atskirą Lietuvos vietą. Tai padėjo iki šių dienų išlaikyti žemaičių savitumą, kalbą bei savitą kultūrą.

Tikrai verta knyga susidomėti, skaityti bei pačiam įvertinti senovės Žemaitijos ir Lietuvos istoriją.

Liškiava – viena iš pirmųjų Lietuvos sostinių

Pratarmė

Siekiu parašyti šiek tiek romantizuotą Žemaitijos ir Lietuvos senovės istoriją. Romantizmą suprantu ne užslėptą pačios istorijos turinyje, dėl ko romantiškosiomis istorijomis dažnai vadinami Teodoro Narbuto, Simono Daukanto, Alberto Vijūko-Kojelavičiaus ar kitų žinomų istorikų veikalai. Romantizmą suvokiu per veikalo formą, kai tarp istorinių duomenų įterpiamas romantizuotas, dažnai su ta pačia istorija susietas, papildomas turinys. Tokį tekstą atskiriu *kita spalva*, kas, vos žvilgtelėjus, leidžia suprasti tokių pasakojimų paskirtį; atsipalaiduoti nuo gal kai kam sunkoko istorijos turinio.

Žemaitiją akcentuoju ne tiek dėl jos išskirtinumo seniausiais laikais, kiek dėl nuo viduramžių besitęsiančio Žemaitijos ignoravimo. Jos išskirtinumo negrindžiu išimtinai Česlovo Gedgaudo³² ar Čarlio Pišelio⁹⁷ (*Charles L. T. Pichel*) veikalais, kuriuos mūsų profesionalieji istorikai skrupulingai ignoruoja. Remiuosi daugeliu panaudotos literatūros sąrašė minimų šaltinių.

Žemaitiją nuo Lietuvos pabrėžtinai skyrė Matas Pretorijus¹⁰⁰, nurodydamas Skalvos ribas šiaurėje (*žiemiuose*) su Žemaitija, rytuose arba (*sauletekio pusėje*) – su Žemaitija ir dalimi Lietuvos ir t. t. Anot Oto Šneidereito (*Otto August Schneiderit*)¹⁰⁶, jotvingiai, palekiai (poleksėnai) ir žemaičiai buvo skirtingos gentys bei genčių sąjungos, o ne lietuvių gentys. Žemaitijos išskirtinumą randame ir Liublino unijos tekste, kurios 5 straipsnis skelbė, kad naujai išrinktas ir vainikuotas monarchas vienu metu turi būti skelbiamas Lenkijos karaliumi ir Lietuvos, Rusios, Prūsijos, Mozūrijos, Žemaitijos, Kijevo, Voluinės, Polesės ir Inflantų (Livonijos) kunigaikščiu. Taigi, Žemaitija nebuvo etninė ir geografinė tikrosios Lietuvos dalis, o buvo atskira LDK dalis. Net kai kurie šiuolaikiniai istorikai pripažįsta Žemaitijos

išskirtinumą^{37, 89, 109}. Gerai žinomą 1219 metų sutartį su Voluinės kunigaikščiais pasirašė *net 12 žemaičių*⁸⁹ iš 21 pasirašiusiojo ir jie minimi tuoj po 5 vyresniųjų, tarp kurių net 4 sietini su Žemaitija.

Istoriją vadinu tiksluoju mokslu, todėl nesistebiu girdėdamas atsiliepiamus apie savo istorine tematika rašytus straipsnius, kaip apie *per daug mokliškus, sunkokai skaitomus*. Kai kam nuobodoka tokius skaityti. Nuobodulus riboja turinio įsiminimą, todėl trumpą senovės istorijos santrauką^{45, 52} rašiau eiliuota forma, pritaikomą gerai žinomų dainų melodijoms.

Mielam skaitytojui siūloju (ne)populiarą pavadinimą senovės istorijos versijoje (šioje knygoje) periodiškai įterpiu nuo tiesioginio istorijos turinio kiek atitolstančius pasakojimus-vaizdelius ar savo eiliuotos istorijos *Giesmė aisčiams* ištraukas, kaip glaustą aprašytą laikotarpio santrauką.

Kai leidykla *Obuolys* ėmėsi spausdinti mano straipsnių rinkinį *Istorijos fragmentai*, išsiderėjo sutikimą naudoti savo pavadinimą. Pirmasis leidyklos siūlymas buvo *Tikroji Lietuvos istorija*. Kuo skubiausiai sureagavau teigdamas, kad *niekas niekada neparašė ir niekas niekada neparašys tikrosios istorijos*. Leidykla atsisakė pirminio jos siūlyto pavadinimo ir knygą pavadino *Nuslėptoji senovės Žemaitijos istorija*⁴⁹, nebepriimdama naujo mano siūlymo.

Tad negaliu nė svajoti apie neginčytinai teisingų faktų pateikimą ir šioje knygoje, bet siekiu teikti galimai tikslesnius, nurodomais šaltiniais paremtus duomenis. Seniausiai istorijai labai trūksta cituotinių šaltinių; tokiu atveju teko remtis ir hipotezėmis. Prie istorinės tiesos bandau priartėti derindamas skirtingų publikacijų duomenis.

Nuo seniausių laikų mūsų tauta buvo vadinama imperija, arba karalyste. Tik slavams įsiterpus tarp mūsų gentainių, buvo primesta kunigaikštystės sąvoka; nuo tada ir mūsų valdovus imta vadinti kunigaikščiais. Stengiuosi mūsų šalį vadinti karalyste, o valdovus karaliais, bet citatose tų sąvokų netaisau.

Šį veikalą pradedu duomenimis apie geologinę visos Žemės ir mūsų krašto paviršiaus praeitį. Tai padės geriau suprasti, kokioje aplinkoje, kokiomis

sąlygomis gyvena mūsų protėviai ir kur link savo veiklą kreipti jaunosios kartos.

Nuoširdžiai dėkoju žurnalistui Kostui Pivoriui už labai kruopščiai darytą knygos korektūrą, apvaliusią ne tik nuo buvusių rašybos klaidų, bet ir pagerinusią kalbos žodingumą, o taip pat ir už teikiamą atsiliepimą apie šį mano kūrinį. Dėkoju istorijos mokytojai Anicetai Bagužienei už profesionalų atsiliepimą apie šią knygą.

Didelis AČIŲ *Obuolio* leidyklai, spausdinančiai ir platinančiai mano knygas.

Skaitytojų pastabų laukiu el. p. adresu benasjank@gmail.com

Žemaičių alkas Baltijos pajūryje prie Šventosios

Žvilgsnis į geologinę Žemės praeitį

Geologinės laiko skalės

Mes, žmonės, su visa ŽMONIJOS istorija, esame labai jauni, palyginti su geologine Žemės praeitimi.

Suvokimui pagerinti teikiu supaprastintą geologinę laiko skalę. Joje geologinė Žemės praeitis dalijama į 10 erų, o eros dar ir į 21 periodą. Mums pakaks aptarti 3 eras ir 12 periodų, dar suskirstytų epochomis (1 lentelė).

Žinomos yra kelios kiek skirtingos geologinės laiko skalės, besiskiriančios erų, periodų ir epochų pavadinimais^{7, 30, 75}. Chronologiškai geologinę laiko skalę reikia peržvelgti nuo apačios. Lentelėje pažymėtų trijų erų laikotarpiu yra žinomi keli ilgalaikiai daliniai Žemės apledėjimai⁶. Du iš jų buvo paleozojaus eroje: apie 50 mln. metų trukęs ordoviko-silūro (I) apledėjimas ir karbono periodo pabaigoje – permio periodo pradžioje buvęs kitas (II), kiek trumpesnis.

Mums ypač aktualus kainozojaus eros, šiaurinio Žemės pusrutulio paskutinis (Valdajaus) apledėjimas, prasidėjęs maždaug prieš 2,588 mln. metų ir padengęs beveik visą dabartinės Lietuvos teritoriją (1 pav.). Jis turėjo keletą tarpledynmečių. Mūsų teritorijoje žinomas lyg ir vienas ryškus to apledėjimo tarpledynmetis. Paskutinis klimato atšalimas, su vėlesniu ledynmečiu, prasidėjo maždaug prieš 72 000 metų. Ledynas tuomet uždengė visą dabartinę Žemaitiją ir didesnę dabartinės Lietuvos dalį, o nutirpo maždaug prieš 13 000 metų⁶⁶. Nuo tada mus dominančioje teritorijoje pradėjo sparčiai atsinaujinti augalija, kiek vėliau gyvūnija, atsikraustė pirmieji poledynmečio žmonės¹⁴.

Svarbu suprasti, kad lentelėje minimos sąvokos: *era*, *periodas* ir *epocha* yra geologinės sąvokos. Geologinių sąvokų nedera painioti su archeologijos periodizacijos sąvokomis. Įsidėmėtina, kad toliau vartojama sąvoka *prieš mūsų*

erą, sutrumpintai – *pr. m. erą*, kas atitinka ir *pr. Kr.*, nieko bendro neturi su geologinės eros sąvoka.

1 lentelė. Supaprastinta geologinė laiko skalė^{33,75} mln. m.

Era	Periodas	Epocha	Raida Žemėje
Kaino- zojus Valda- jus*	Kvarteras 0–1,8	Holocenas	Paskutinio ledynmečio pabaiga ir šiuolaikinės civilizacijos susiformavimas
		Pleistocenas	Išnyksta mamutai. Atsiranda neandertaliečiai. Šiuolaikinio žmogaus evoliucija.
	Neogenas 1,8–24	Pliocenas	Ledynmetis. Vėsus ir sausas klimatas. Augalija artima dabartinei. Atsirado australopitekas, dauguma dabartinių žinduolių.
		Miocenas	Klimatas švelnus. Atsirado arkliai ir pirmieji hominidai. Paplito žolė.
	Paleogenas 24–65	Oligocenas	Klimatas šiltas. Sparti žinduolių evoliucija.
		Eocenas	Intensyvi žiedinių augalų evoliucija.
Mezo- zojus	Kreida 65–146	Vėlyvoji	Paparčiai ir plikasėkliai. Atsirado gaubtasėkliai, naujos vabzdžių rūšys, žuvis, gyvatės, krokodilai, rykliai. Atsirado paukščiai, kloakiniai, sterbliniai ir placentiniai žinduoliai.
		Ankstyvoji	
	Jura 146–208	Vėlyvoji Vidurinioji Ankstyvoji	Paplitę plikasėkliai, klesti paparčiai. Atsirado pirmieji gaubtasėkliai. Paplitę dinosaurai. Pirmieji paukščiai ir driežai.
	Triasas 208–245	Vėlyvasis Vidurinysis Ankstyvasis	Pirmieji dinosaurai, žinduoliai ir krokodilai. Ichtiozaurai – jūrose. Atsiranda šiuolaikiniai koralai, paparčiai, asiūkliai, sagainėčiai.
Paleo- zojus	Permas 245–280	Lopingijus Gvadalupis Kizuralis	Po cilinio ledynmečio prasidėjo atšilimas. Paplito reptilijos, samanos. Karbono florą pakeitė plikasėkliai. Atsirado bitės ir musės.
II*	Karbonas 280–360	Pensilvanis Misisipis	Miškų ir pelkių augalija. Atsirado vabzdžiai, sausumos stuburiniai, rykliai.
	Devonas 360–408	3 epochos	Atsirado asiūkliniai, papartiniai, primityvūs rykliai, šarvuotosios ir riešapelekės žuvis.
	Siluras 408–438	4 epochos	Klimatas švelnus. Atsirado koraliniai rifai. Atsirado gėlavandenės žuvis.
I*	Ordovikas 438–505	3 epochos	Pirmieji sausumos augalai. Atsirado koralai.
* Aple- dėjimai	Kambras 505–540	3 epochos	Intensyvus gyvybės suklestėjimas. Pirmieji daugialęčiai gyvūnai.

Skaitykite likusius
380 iš 400 puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

klausykla.lt

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

ISTORINĖ TIESA AR LEGENDA? ŽEMAITIJOS IR LIETUVOS ISTORIJA NUO SENIAUSIŲJŲ LAIKŲ IKI KARALIAUS ŽYGMANTO KESTUTAČIO ŽŪTIES 1440-TAISIAIS.

Legendine vadintą X–XII amžių istoriją knygoje siekiama paversti istorine tiesa, atskleisti dinastinius (giminystės) to laikotarpio valdovų ryšius su vėlesniais valdovais, patikslinti Žemaitijos ir Lietuvos vaidmenį visos Europos istorijos kontekste.

Benediktas Jankauskas, bestselerio „Slaptoji Lietuvos istorija. Nutylėti pasakojimai apie aisčius, pervadintus baltais“ autorius, nesiekia pateikti neginčytinai teisingus faktus, bet parodo galimai tikslesnius, autentiškus šaltiniais paremtus duomenis. Seniausieji istorijai labai trūksta cituotinių šaltinių; todėl, derindamas skirtingų publikacijų duomenis bei remdamasis iš jų išplaukiančiomis hipotezėmis, autorius bando priartėti prie istorinės tiesos.

Jis nesitenkina tradiciniu Lietuvos istorijos aiškinimu ir, analizuodamas duomenis iš daugybės šaltinių, pateikia neįtikėtinų faktų.

Knygoje rasite nutylėtų ir nedaug kur viešinamų duomenų apie žemaičių ir kitų aisčių genčių santykius, perbraižytas istorinių teritorijų ribas ir kitų įdomių bei pikantiškų Lietuvos istorijos detalių.

Tarp istorinių faktų pateikiama paslėptų ir su jais susietų romantizuotų pasakojimų ir legendų, kurios nuspalvins knygą lengvais ir žaviais akcentais.

Habil. dr. **Benediktas Jankauskas** – mokslininkas, ženkliai prisidėjęs prie Žemaitijos ir Lietuvos dirvožemio kokybės ir žemdirbystės rodiklių gerinimo; moksliniuose žurnaluose ir knygų skyriuose skelbtomis publikacijomis garsinantis Žemaitiją ir Lietuvą visame pasaulyje. Jau daug metų vykdo personalinį projektą *Aisčių: Žemaitijos ir Lietuvos senovės istorija*, studijuoja retus ir skelbia naujus duomenis apie Žemaitijos bei Lietuvos senovės istoriją įvairiuose straipsniuose, apibendrinamas informaciją savo knygose. Subūręs grupelę bendraminčių iš Kauno žemaičių bendrijos, organizavo ekspedicijas, skirtas abejonių keliantiems literatūriniais duomenimis patikrinti.

Kiekviena nupirktą
knygą = pasodintas medis
www.obuolys.lt

 Slaptas klubas

ISBN 978-609-484-742-4

Negrožinė literatūra > Istorija